

KATARINA ALEKSIĆ
FAKULTET ZA MEĐUNARODNU POLITIKU I BEZBEDNOST
UNIVERZITET „UNION – NIKOLA TESLA”

PITANJE IDENTITETA U ESEJIMA AMINA MALUFA

Predmet ovog rada jeste analiza različitih aspekata identiteta u esejima Amina Malufa, francuskog književnika libanskog porekla. Kroz sopstveno iskustvo imigranta i lični identitet skrojen od mnoštva nespojivih pripadnosti, pisac neumorno poziva na kulturnu i versku toleranciju. Cilj ovog rada je da pokaže kako koncepcija po kojoj se identitet svodi na jednu pripadnost dovodi do netolerantnog, neretko i samoubilačkog, destruktivnog ponašanja.

Uvodni deo rada obuhvata biografske podatke Amina Malufa uz pomoć kojih se povezuje glavna tema sa samim piscem. Centralni deo posvećen je Malufovim esejima, među kojima se izdvaja istorijski esej „*Krstaški ratovi u očima Arapa*”. Posebnost ovog dela ogleda se u tome što prikazuje tok krstaških pohoda onako kako ih je doživela arapska strana. Akcenat je stavljen na uzroke inferiornosti Istoka prema Zapadu, što je za posledicu imalo javljanje osećaja ugroženog identiteta. Istok se povukao u sebe, potpuno nespreman na promene.

U radu se potom navodi delo u kome Maluf najotvorenije govori o identitetu. Stoga je potrebno naglasiti da je esej pod nazivom „*Ubilački identiteti*” od neprocenjive važnosti za dublju analizu identiteta. Ističući složenost sopstvenog identiteta, pisac se glasno bori protiv identitetskog redukcionizma.

Dalje, rad pruža kratak osvrt na knjigu-esej *Poremećenost sveta* u kom se autor bavi sličnom tematikom kao u *Ubilačkim identitetima*. Pripovedajući slobodno, ne dozvolivši da bude ograničen samo jednom formom, Maluf konstatuje da smo u novi vek ušli bez kompasa.

Ovim radom nastoji se približiti kompleksna problematika identiteta, kao i moguće posledice ukoliko se nastavi sa stereotipnim poimanjem ovog gorućeg pitanja.

Ključne reči: Amin Maluf, identitet, pripadnost, različitost, pluralnost, tolerancija

1. Amin Maluf- osnovni biografski podaci

Preokupacija identitetom posebno je važna u stvaralaštvu Amina Malufa, francuskog pisca, libanskog porekla. Život između dva sveta, Istoka i Zapada, iznedrio je specifične višeznačne identitetske obrasce koji su neraskidivi deo Malufove ličnosti.

Amin Maluf je rođen 25. februara 1949. godine u Libanu u porodici koja se ponosila time što je u isti mah i arapska i hrišćanska. Potiče iz zajednice zvane grko-katolička, zapravo melkitska. Ipak, u matičnim knjigama rođenih piščevo ime bismo pronašli među protestantima. Prve reči izgovorio je na arapskom, svetom jeziku Kurana, obrazovan na francuskom, u jezuitskoj školi, na insistiranje njegove majke koja je želela da ga sačuva od prevelikog protestantskog uticaja, sa očeve strane, po kome su se deca, tradicionalno, usmeravala ka američkim i engleskim školama (Maluf 2003: 49).

Takav splet okolnosti doveo je do toga da Maluf postane frankofon, što ga je kasnije opredelilo da stvara na francuskom jeziku. Navedeni podaci upućuju na različite aspekte i složenost Malufovog ličnog identiteta i dodatno čine zanimljivom temu kojom ćemo se baviti na narednim stranicama.

Pred užasima građanskog rata 1977. godine emigrirao je sa porodicom u Pariz. Odbio je da bude deo nasilja, osveta, govora mržnje i oružja, biranja „svog” tabora. Nije mogao da ostane u zemlji u kojoj se osećao kao unutrašnji prognanik, kao stranac. Kako sam kaže odlazak je bio bolan, a kasnije je i izjavio: „Nisam ja napustio Liban, već je Liban napustio mene”. Postao je urednik internacionalnog izdanja *El Nahara*, potom glavni i odgovorni urednik nedeljnika *Jeune Afrique (Mlada Afrika)*, da bi napustio sva poslovna angažovanja kako bi se potpuno posvetio pisanju. Od emigriranja nije puno putovao, kao što je to činio u mladosti. Pored Pariza, deo godine provodi u svojoj kući na ostrvu Re (ile de Ré) na Atlantiku, preko puta grada La Rošel (La Rochelle) sa kojim je povezan mostom od 3 km (Maluf, 2013).

U svojoj ranoj fazi pisanja Maluf ističe da nije imao posebne uzore. Oduvek ga je zanimala arapska poezija i pesnici koji obično nisu ni poznati van arapskog sveta, a sa kojima se susreo zahvaljujući ocu, koji je takođe bio novinar i pesnik. Sam je otkrivao pisce poput Kamija, Štefana Cvajga, potom Orvela i Hemingveja, koji iako nisu bili uzori, imali su velikog uticaja na njega. Posebno je bio značajan uticaj Cvajga, koji je u svom delu opisao „kraj sveta”, tj. kraj Austrougarske monarhije. Sa time

se Maluf poistovetio, jer se osećao kao da i sam živi na kraju vremena, na umiranju Levanta, sa koga potiče¹ (Maluf 2014).

2. Odnos Istoka i Zapada

Knjiga koja je privukla veliku pažnju i Malufu donela brojna priznanja i slavu jeste upravo njegov prvi objavljeni istorijski esej *Krstaški ratovi u očima Arapa* iz 1983.

Posebnost ovog Malufovog eseja ogleda se u tome što drugačije predstavlja događaje koji su se odigrali pre više od sedam vekova. Knjiga se zasniva na jednostavnoj zamisli da prikaže istoriju krstaških pohoda onako kako ih je videla i doživela arapska strana. Maluf je knjigu napisao nakon dvogodišnjeg istraživanja, zasnivajući priču na osnovu primarnih, sekundarnih i tercijarnih izvora. Prvi, naravno, čine dela arapskih hroničara i istoričara koji su nam ostavili dragocena svedočanstva o franačkim najezdama. Drugi tip obuhvataju dela koja obrađuju arapsku i muslimansku srednjovekovnu istoriju u njenim odnosima sa Zapadom. I treći deo predstavljaju istorijske priče o krstaškim pohodima, neophodne da se fragmentarnost arapskih svedočanstava veže u kontinuiranu priču koja obuhvata dva veka franačkih pohoda (Maluf 2006: 307).

Krstaški ratovi predstavljaju reakciju hrišćanske Evrope protiv muslimanske Azije, koja je bila u ofanzivi još od 632. ne samo u Siriji i Maloj Aziji već i u Španiji i Siciliji. Među razlozima za pohode je i razaranje crkve Svetog groba 1009. godine, koja je bila krajnji cilj hodočašća hiljadama Evropljana. Neposredni povod, bio je ponovljeni apel koji je papi Urbanu II 1095. uputio car Aleksej Komnin, čije su azijske posede opustošili Turci Seldžuci sve do obala Mramornog mora. Kada je 26. novembra 1095. godine u Klermonu, na jugu Francuske papa Urban održao govor u kome je zahtevao od vernika da krenu do crkve Sv. Groba, to je svakako bio jedan od najznačajnijih govora u čitavoj istoriji jer je imao neverovatan efekat. Da li motiv zaista treba tražiti u njegovoj paroli „Deus vult” – Bog (tako) želi, ili se stvarni motiv krije u ekonomskoj preraspodeli moći između Istoka i Zapada? (Hiti 1967: 194).

Brojne hrišćanske vojskovođe imale su skrivene namere da osnuju sopstvene kneževine na novoosvojenim teritorijama. Pored kompleksnosti motiva za početak pohoda, sami ciljevi krstaša su podjednako složeni. Da li je to borba protiv nadirućeg islama, ili probijanje novih pravaca za

¹ Levant predstavlja starigeografski pojam kojim se označavala oblast današnje Sirije, Palestine, Jordana i Libana. Pojedini učenjaci su ovoj oblasti priključivali i Kipar i MalideoTurske.

protok robe i kapitala? U delu svakako nema naglašene retorike, ali se ukazuje kako na motive, tako i na posledice bezumlja sukoba.

Pored tačnih datuma bitaka, podataka o mukotrpnim opsadama gradova poput Mâre, Tripolija, Tira, delo je upečatljivo i po detaljnim opisima spoljašnjih i unutrašnjih karakteristika glavnih aktera na obe zaraćene strane. Tako saznajemo dosta o fanatičnosti Frandža prilikom borbe, njihovim vojnim veštinama i gladi za osvajanjem.² Svakako najdragocenije podatke o postupcima i karakteru Frandža ostavio je emir Usama ibn Munkiz, koji se smatra začetnikom memoarne proze kod Arapa. On ostavlja iscrpna svedočenja o njihovom slabom osećaju za pravdu, oholom ponašanju, donekle ukazujući na superiornost Istoka u pogledu razvoja na raznim društvenim i kulturnim poljima.

Ipak, glavna zamerka islamu je njegova uspavanost i nezainteresovanost za organizovan otpor. Kod muslimanskih vođa ne postoji želja za otporom, isuviše su zaokupljeni unutrašnjim previranjima i spletkama oko prevlasti, potpuno nesvesni pravih razmera opasnosti koja nadolazi sa zapada. Na to ukazuju i reči slavnog Saladina, Ajubida kurdskog porekla, koji je uspeo da Sveti grad, Jerusalem, vrati u muslimanske ruke. „Ugledajte se na Frandže! Vidite s kakvom se žestinom bore za svoju veru, dok mi, muslimani, ne pokazujemo nikakvog žara da pođemo u sveti rat” (Maluf 2006: 19).

2.1. Ugroženi identitet usled nadmoćnosti Drugog

Odnos Istoka i Zapada se nameće u gotovo svim Malufovim delima, ali u ovom istorijskom eseju akcenat je stavljen na uzroke inferiornosti Istoka prema Zapadu. Šta je stalo na put njihovom kulturnom razvoju započetom u 7. veku?

Da li u vreme dolaska Frandža oni već tapkaju u mestu? Da li je njihova nemogućnost da osnuju zvanične institucije stala na put ka daljem napretku? Frandži su crpeli svoja znanja iz arapskih knjiga najrazličitijih oblasti, čak uspevajući da ih nadmaše. Sa druge strane, Istok iz tog dodira sa „Drugim” nije naučio ništa, nije napredovao, već je upao u potpunu stagnaciju i sunovrat. Smatramo da se muslimanski svet, napadnut sa svih strana, povukao u sebe, potpuno nespreman na promene. Osetio se ugroženim, bojažljivim, postavši netolerantan, iako je u prošlosti pokazivao mnogo više tolerancije od hrišćanskog sveta. Ne možemo poreći

² Termin kojim arapski hroničari označavaju Franke poprima različite oblike, u zavisnosti od regije, autora i vremenskog razdoblja. Maluf se opredeljuje za upotrebu termina: Frandž, kojim se još i danas u narodnom govoru nazivaju Zapadnjaci, naročito Francuzi.

da u istoriji islama, od samih njegovih početaka, postoji upečatljiva sposobnost za zajednički život sa drugima. Islam je poznao toleranciju u epohama u kojima hrišćanstvo nije tolerisalo ništa.

Kako je Zapad, kao takav uspeo da izgradi društva koja poštuju slobodu izražavanja, dok Istok, koji je dugo praktikovao suživot, danas deluje kao zastupnik radikalnog fanatizma? Islamski verski identitet se osetio u krizi, jer je modernost nosila oznaku Zapada. Stoga nije iznenađujuće što su mnogi na takav „napad” reagovali tako što su po svaku cenu isticali simbole sopstvene arhaičnosti kako bi potvrdili različitost, a samim tim sopstveni identitet. Tako je lakše razumeti skepticizam i odbojnost Istoka prema novotarijama Zapada. Bilo bi nepošteno ne osvrnuti se na činjenicu da je svaki reformatorski pokušaj Istoka dočekan sa negodovanjem jer Zapad ne želi da mu drugi budu slični, ne želi konkurenciju, već poslušnost, koju može zahtevati samo ukoliko održi sopstvenu nadmoć (Nojman 2011).

Istorijski događaji nisu osnova za predviđanje budućih dešavanja, ali mogu poslužiti za bolje međusobno razumevanje i eventualno poboljšanje odnosa u novim vremenskim i društvenim okolnostima. Sam autor u više navrata napominje da postoji onoliko istorija koliko ima pogleda. Kako je najpre živeo na Levantu, a potom na Zapadu, Maluf je svestan u kolikoj meri su i jedni i drugi nesposobni da se udalje od svojih jednostranih i pristrasnih pogleda, jednih evropocentričnih, drugih arabocentričnih. Stoga je menjanje perspektive i stavljanje u tuđu kožu ključno na putu harmoničnije koegzistencije. Maluf nam postavlja mnoga pitanja, ne dajući konkretne odgovore, ali nas smelo poziva na razmišljanje, na otvorenost u dijalogu, na bolju sopstvenu spoznaju, ali podjednako bitnu i spoznaju Drugog (Cakeljić 2008: 145).

3. Amin Maluf otvoreno o identitetu

Od izuzetnog značaja za temu kojom se bavimo jeste Malufov esej *Ubilački identiteti* u kojem pisac analizira i objašnjava pojam identiteta sa ličnog gledišta. U njemu autor napominje da retko ko osporava njegove stavove, ali da se svi i dalje ponašaju po ustaljenim obrascima, negujući tako isključivost i identitetski redukcionizam, kao i tribalno poimanje identiteta. Ovim delom pokušava da odgonetne zašto toliko ljudi danas čini zločine u ime svog verskog, nacionalnog, etičkog ili bilo kojeg drugog identiteta.

U uvodnom poglavlju Maluf otvoreno govori o sopstvenim pripadnostima, o složenosti ličnog identiteta. Ističe da je činjenica što je hrišćanin, a maternji jezik mu je arapski, jedan od osnovnih paradoksa koji

su uticali na njegov identitet. Upravo sa jezičkog aspekta, kao jednog od činilaca ljudskog identiteta, napominje da nas od svih pripadnosti jezik najviše određuje. Gotovo u istoj meri kao i religija, s tim što čovek može živeti bez religije, ali svakako ne može živeti bez jezika. Kada uporedimo ova dva elementa identiteta shvatamo da je religija isključiva, dok jezik to nije. Možemo u isto vreme govoriti više jezika, ali ne možemo biti pripadnici više različitih religija. Jezik tako dobija tu neobičnu osobenost da bude stožer kulturnog identiteta, ali i stožer raznovrsnosti (Maluf 2003: 102).

Govoreći dalje o svom poreklu naglašava da je njegova zajednica, melkitska/grko-katolička, od pamtiveka bila manjinska u Libanu. To je bio jedan od odlučujućih aspekata pišćevog identiteta. Kao pripadnik marginalizujuće klase, bilo je prirodno da pred užasima rata izabere izgnanstvo. To su činili i njegovi preci, odrastao je znajući mnogo takvih primera iz okruženja. Tako je njegov dalji rođak, Gabrijel, još kao mlad emigrirao na Kubu i sebi obezbedio skladan život u tuđini. To je potvrda da su Libanci oduvek imali sposobnost da nauče strani jezik i da se asimiluju u nova društva. Presudno za to je i njihov pozitivan stav prema migracijama. Ne vezuju ih za neuspeh u sopstvenoj zemlji. S druge strane, odluka o odlasku bila je i u skladu sa Malufovom humanističkom prirodom koja se gnušala da uprlja svoje ruke i izda sopstvena moralna načela (Maluf 2003: 49).

Maluf ponosno i uporno ističe sve svoje pripadnosti.

„Da li da nižem i druge pojedinosti svoga identiteta? Da li da govorim o svojoj baki Turkinji, o njenom mužu maronitu iz Egipta, i o svom drugom dedi, koji je umro mnogo pre mog rođenja, a za kojeg mi kažu da beše pesnik, slobodni mislilac, možda slobodni zidar, i u svakom slučaju žestoki antiklerikalac? Da li da se vratim sve do svog čukunstrica koji prvi beše preveo Molijera na arapski i prvi ga postavio na daske jednog otomanskog pozorišta?” (Maluf 2003: 18)

Maluf je „noćna mora” za sve poštovaoce „čvrstog” identiteta. Uvek žestoko odbija da izabere između sopstvenih identiteta, libanskog, francuskog, mediteranskog... Diže svoj glas protiv identitetske isključivosti. Osnovna njegova ideja je da se identitet ne može ograničiti na jednu jedinu pripadnost i da nije dat jednom zasvagda, tj. da se gradi i preobražava tokom čitavog života i da je kao takav jedinstven i nedeljiv. Ovakvo gledanje na identitet prst je u oko svakoj ideološkoj naraciji, a naročito onoj koja se poziva na krute, nepromenljive kolektivne identitete, koji se oslanjaju na mitologizovane i obogotvorene tradicije (Pančić 2003: 26).

3.1. Identitetski konflikti

Autor se sa lakoćom vrsnog poznavaoa kreće kroz savremene etničko-verske konflikte, od bliskoistočnog, pa do eks- jugoslovenskog. Tako navodi primer Turčina rođenog u Frankfurtu, koji je oduvek živeo u Nemačkoj. Takav čovek u očima usvojenog društva nije Nemaac, isto tako u očima rodnog društva nije Turčin. Maluf ne zaobilazi ni naše prostore pitajući se kako se izjašnjava i kojoj pripadnosti se priklanja čovek čija je majka Srпкиnja, a otac Hrvat. Svi navedeni primeri obuhvataju osobe čije su pripadnosti granične, i donekle u sukobu (Maluf 2003: 7).

Upravo je zato baš takvima dodeljena uloga da budu pomirujuća spona, glas razuma. Oni bi trebalo da budu mostovi između različitih kultura. Međutim, vreba opasnost ukoliko takvi pojedinci sami nisu spremni da prihvate sve svoje pripadnosti. Šta se dešava ukoliko ih ne prestano prozivaju da se opredele za jedan tabor, ako od njih traže da se vrate u redove svoga plemena? Ukoliko pokleknu pred fanaticima i ksenofobima upravo oni postaju najopasniji elementi multikulturalnih društava, jer su spremni i da ubiju u ime jedne svoje „više” i „istinske” pripadnosti (Maluf 2003: 8).

I sam Maluf se kroz lični primer bori protiv simplicističkog, verski zatucanog i isključivog poimanja identiteta. Na česta pitanja o tome da li se oseća „više Francuz” ili „više Libanac” jasno odgovara.

„I jedno i drugo! Ne iz neke potrebe za jednakošću ili pravičnošću, već zato što bih lagao odgovorivši drugačije. Ono što čini da sam ja ja, a ne neko drugi, jeste to što sam time na razmeđu dve zemlje, dva ili tri jezika, više kulturnih tradicija. Upravo to definiše moj identitet. Da li bih bio autentičniji ako bih sebi amputirao jedan deo samoga sebe?” (Maluf 2003: 5)

Oni najuporniji bi, često nezadovoljni odgovorom, nastavili sa upitima kako sebe doživljava u „dubini duše”. Isprva, Malufa bi takva pitanja iskreno zabavljala. Ali, to više nije slučaj. Ona upućuju na opasan stav kod ljudi, po kome je suštinski, u svakome od nas jedna ključna pripadnost, koja nadvladava ostale, i koja je određena po našem rođenju, i kao takva nepromenljiva. Tako sva druga uverenja, naklonosti, senzibiliteti čoveka padaju u drugi plan i ne važe (Cakeljić 2008: 149).

Često primoravamo naše savremenike da definišu sopstveni identitet, tražeći da duboko u sebi pronađu taj tzv. fundamentalni, primarni identitet, koji je mahom povezan ili sa religijom ili sa nacionalizmom. Nesvesni smo da time ugrožavamo sve naše druge pripadnosti, hvaleći i izdižući samo jednu našu pripadnost. Ukoliko se nastavi sa takvim pristupom identitetu, to zaista može ostaviti dalekosežne posledice na brojne ljudske sudbine.

Ogoljujući do srži pojam identiteta u svim njegovim dimenzijama i navodeći primere raznih identitetskih konflikata, Maluf uspešno dokazuje njihovu apsurdnost uz veliku zabrinutost usled brojnih ljudskih zastranjivanja u ime identiteta. On ne pokušava da nađe čudotvorni lek, svestan da se istorija ne može tek tako izbrisati, i podjednako svestan koliko su duboko u nama ukorenjeni stereotipni mehanizmi sagledavanja. A stereotipi su bitni, nebitno da li dolaze od strane neke grupe ili pojedinca, mogu dovesti do nasilja, jer prouzrokuju unižavanje identiteta na manje kategorija ili samo jednu. Svedoci smo da je takvo viđenje jednog jako kompleksnog kulturološkog, društvenog faktora pogubno (Maluf 2003: 137).

Maluf se ponovo pita zašto muslimanski svet uporno tone u dekadenciju. U ovom delu pokušava da razjasni kako je moguće *sačuvati sopstveni identitet* pred modernošću Drugoga. Posvećujući čitavo poglavlje dominaciji zapadnjačkog civilizacijskog modela, fenomenu bez presedana u istoriji, Maluf pokušava da razbije predrasude o islamu, koji se posmatra kao izvor svih zala. Evidentno je da islam tone u fundamentalizam i integrizam koji su dva usko povezana oblika netolerancije. Maluf pokušava da pojasni zašto je to tako, ističući da nijedna religija nije lišena netolerantnosti. Po njegovom mišljenju, previše se ističe uticaj religija na narode, dok se potpuno zanemaruje uticaj naroda na religije, što važi za sve doktrine, komunizam, staljinizam... Stoga je hrišćanstvo oblikovalo Evropu, ali je i Evropa oblikovala hrišćanstvo. Zapadnjačko društvo je stvorilo crkvu i religiju kakve su mu potrebne (Maluf 2003: 149).

Dok je muslimansko društvo bilo naprednije u prošlosti, sada se suočava sa problemima. Svaki put kada se osetilo sigurnim, muslimansko društvo je ispoljavalo otvorenost prema drugima. Sada se, kao mnogo puta u prošlosti, oseća napadnuto sa raznih strana. I upravo kada muslimani „Trećeg sveta” žestoko svaljuju krivicu na Zapad, to je zbog toga što su siromašni, potčinjeni, izvrgnuti ruglu, a ne samo zato što je Zapad hrišćanski i bogatiji. Stoga je pogrešno sva nemila dešavanja u muslimanskim zemljama pripisivati isključivo **islam**u jer su u igri brojni drugi faktori (Maluf 2003: 58).

3.2. Kako pripitomiti pantera?

U poslednjem poglavlju „Kako pripitomiti pantera”, Maluf napominje da je želeo da eseju pridoda i ovaj naslov, uz pojašnjenje da panter ubija ukoliko ga progonimo i ako mu pustimo na volju, a najgore je ukoliko ga oslobodimo u prirodu ranjenog. S druge strane autor je izabrao baš pantera jer je njega svakako moguće pripitomiti. Upravo na ovakav način

je potrebno da postupamo sa sopstvenim identitetom, ukoliko hoćemo da izbegnemo da se svet pretvori u džunglu, ako hoćemo da izbegnemo budućnost koja nalikuje na najgore slike iz prošlosti (Maluf 2003: 111).

Ukoliko težimo da smanjimo međusobne nejednakosti, nepravde, tenzije potrebno je da se prema svakom građaninu postupa kao prema građaninu sa punim pravima, bez obzira nanjegove pripadnosti. To je srž Malufove humanističke poruke kojom ostavlja čitaoce na kraju ovog najkraćeg, ali svakako jako bitnog dela u vremenu u kojem živimo. Maluf ostaje optimističan i nada se da će ljudska rasa uspeti da ukroti identitetsku zver, i da će njegov unuk, kada nabasa na ovaj esej osetiti samo čuđenje što je njegov deda uopšte imao potrebu da govori o takvim stvarima (Maluf 2003: 129).

4. Dijagnoza sveta

Nakon što je Maluf pokazao svoje esejističko umeće ovim delom, još jedanput sedokazao kao izvanredan esejista napisavši knjigu-esej *Poremećenost sveta*. Bavi se sličnom tematikom kao i u *Ubilačkim identitetima*. Maluf nije dozvolio da mu izmaknu izazovi novog doba, a da ne izloži sopstvene stavove usudivši se da objavi ovo književno delo čija žaoka nikog ne ostavlja ravnodušnim. Maluf vešto, kroz sam naslov, bolnom sintagmom uspostavlja dijagnozu XXI veka.

Maluf odmah konstatuje kako smo u novi vek ušli bez kompasa. Ta dezorijentisanost se ogleda između različitih frakcija – političkih, religijskih, ideoloških što dovodi do moralne krize koja je uzrokovala poremećenost na više nivoa istovremeno. Posebno govori o intelektualnoj, kao i ekonomskoj i finansijskoj poremećenosti i disbalansu, pokušavajući da odgonetne da li smo kao nacija dostigli svoj prag moralne nekompetentnosti (Maluf 2009: 11).

U poglavlju pod nazivom „Uobražene istine” posebnu pažnju privlači Malufovo viđenje položaja imigranata. Opet polazeći od sopstvenog primera, Maluf naglašava da je prirodno da neki imigrant, u prihvatnoj zemlji, brani senzibilitet društva iz kojeg potiče, ali za njega isto tako mora biti normalno da u zemlji iz koje potiče, brani senzibilitet koji je stekao boravkom u novom društvu koje ga je prihvatilo. Maluf upozorava na činjenicu da neretko zaboravljamo dvostruke uloge imigranata, propuštajući da suštinski vidimo „emigranta” iza „imigranta”. Pogrešno je ocenjivati status imigranta na osnovu položaja koji zauzimaju u zapadnim društvima, često na samom dnu lestvice, umesto na osnovu uloge koju imaju u društvima svog porekla kao nosioci vektora modernizacije, intelektualnog oslobođenja, razvoja i pomirenja (Maluf 2009: 229).

Da bi imigranti prenosili društvima svog porekla jednu konstruktivnu poruku i da bi postali apostoli evropskog iskustva, trebalo bi da budu potpuno integrisani u zemljama Evropske unije. Kako bi se spontano identifikovali sa svojim usvojenim društvom ne smeju biti izloženi diskriminaciji, poniženjima. Ne smeju se osećati ugroženim, svaki put kada pokažu svoje „tipično” lice, kad god izgovore svoje ime ili govore jezikom domaćina uz osetni akcent. Ali to nije dovoljno. Neophodno je da i društvo iz kojeg potiču, nastavi da ih priznaje, i da se prepozna je u njima. Što nas dovodi do već pomenute nužnosti prihvatanja dvostruke pripadnosti, dualnog identiteta (Maluf 2009: 230).

Nije potrebno dodatno naglašavati da situacija u stvarnosti nije tako idealna. U Evropi se ne stišavaju predrasude prema doseljenicima. Razlozi za to su brojni. Evropa i sama prolazi kroz duboku krizu, pa tražajući za krivcima, lako se nišan zaustavi na doseljenicima. U pojedinim zemljama predrasude su još izraženije, usled trenutnog razvoja situacije i migrantske krize koja se odigrava i pred našim vratima.

U epilogu, pod nazivom „Jedna preduga preistorija” Maluf napominje kako nipošto ne treba propovedati beznade, već hitnost, jer se putevi rešenja sužavaju. Turbulentna dešavanja, ma koliko bila utemeljivačka, možda će protresti naše savesti i pomoći nam da nađemo izlaz iz preduge preistorije. Nije nerazumno opisati današnji svet, pozivajući se na civilizacijska sučeljavanja. Ako i postoji u svakoj osobi, osećanje verske ili etničke pripadnosti koje je navodi na izvesne „civilizacijske” solidarnosti, ali i na mržnje koje idu uz njih, potpuno je jasno da su obrisi samog pojma nejasni i magloviti.

Danas nas uče da su civilizacije definisani entiteti. A milenijumi se naše civilizacije rađaju, razvijaju, susreću, suprotstavljaju, imitiraju jedna drugu. Tako se rimska civilizacija pridružila grčkoj, pri čemu je svaka sačuvala lični pečat, da bi zajednički formirale originalnu sintezu koja je postala temelj evropske civilizacije. Kako onda zaboravljamo da su civilizacije od davnina pokretne, propusne? Najnaprednije civilizacije bile su izgrađene od naroda najrazličitijeg porekla, jezika, verovanja, koji su uspevali da žive u mirnoj koegzistenciji. Naivno bi bilo verovati da je taj put suživota bio uvek harmoničan, ali je svakako bio ostvariv. Danas, kada su mešanja nacija svakodnevna pojava, kada se svet može običi nezamislivo lakše nego u prošlosti, miran suživot deluje nedostižnije (Maluf 2009: 238).

Moramo se odreći plemenske koncepcije civilizacija, kako bi iščezla planetarna plemena koja se tuku, mrze, i koja se pod dejstvom globalizacije hrane svojom jednoličnošću. Tako bismo dobili više „civilizacija” koje se sukobljavaju, ali koje u kulturnom pogledu imitiraju jedne drugu

putem uniformizacije. Sdrugestrane, ispravnije bi bilo da imamo jednu jedinu civilizaciju koja bi se hranila i razvijala kroz beskonačnu raznolikost, čuvajući sve svoje jezike, svoj senzibilitet, svoje pamćenje (Maluf, 2009: 241).

Ovo Malufovo delo koncipirano je kao sistem koji uključuje najraznovrsnija filozofska, kritička, biografska, istorijska, publicistička, moralna razmišljanja. Upravo ga ta osobenost i čini esejom, jer suštinski nije određen nijednim od navedenih diskursa, već ih sažima u celinu. Maluf nam ni u ovom delu ne daje konačan zaključak na pitanja koja problematizuje, već nam prepušta i daje slobodu da sami odgovorimo izazovima našeg vremena.

5. Zaključak

Maluf izvorište svog pisanja vidi u osećaju stranosti, u svojoj većitoj bolji. „Mastilo poput krvi zacelo ističe iz rane, jedne identitetske rane- onog bolnog osećanja da nisi na svom mestu u sredini u kojoj si ugledao svetlost dana; niti u bilo kojoj drugoj sredini uostalom”. Stoga je imao potrebu da čitav svet bude sačinjen upravo od pripadnika manjina i stranaca. Ovakva razmišljanja su neosporno u osnovi svakog identitetskog traganja u njegovim esejima (Maluf 2003:3).

Maluf silovito krči put otvaranju prema Drugome. Na takvom stavu počiva suština „malufovskog” pogleda na svet, srž njegove humanističke poruke. To je u isto vreme i odgovor svima koji misle da je baš njihova civilizacija superiornija u odnosu na tuđe. Čovečanstvo i dalje funkcioniše prema starim identitetskim obrascima, čemu svedoče svakodnevni nemiri u ime raznih pripadnosti. Borba protiv identitetskog redukcionizma, isključivosti i tribalnog poimanja identiteta tek predstoji. I važno je naglasiti da je to zajednička bitka svih nas.

Pitanje identiteta pripada svima, nijedno stvaralaštvo ga ne može prisvojiti za sebe. U razgovoru na ovu temu, sa prijateljicom, čiji je otac Libanac, a majka Srпкиnja, uvideh da je njena najveća preokupacija da shvati kojoj „strani” istinski pripada, kako da se izjašnjava, koja je njena nacionalnost, vera... Trenutno je na dobrom putu da prihvati sve svoje pripadnosti, koje je čine jedinstvenom. Ovaj rad posvećujem svima koji osećaju breme sopstvenog identiteta. Uloga velikih pisaca, poput Amina Malufa, koji sami nose sličan teret, jeste da grade mostove, da budu posrednici između različitih kultura i zajednica.

Literatura

- Amin, M. 2013. „Uz svaku ljudsku vernost ide i izdaja” u *Politika* online. Dostupno na: <http://www.politika.rs/sr/clanak/274115/Uz-svaku-ljudsku-vernost-ide-i-izdaja>[24.06.2017]
- Cakeljčić, V. 2008. Borba za toleranciju i pluralni identitet u delu Amina Malufa. *Časopis za književnost, umetnost i kulturu. Zajednica književnika Pančeva* br. 96, 140–150.
- Hiti, Filip. 1967. *Istorija Arapa od najstarijih vremena do danas*. Sarajevo: Veselin Masleša.
- Maluf, Amin. 2003. *Ubilački identiteti*. Beograd: Paideia, prev. Vesna Cakeljčić.
- Maluf, Amin. 2006. *Krstaški ratovi u očima Arapa*. Beograd: Laguna, prev. Vesna Cakeljčić.
- Maluf, Amin. 2009. *Poremećenost sveta*. Beograd: Laguna, prev. Vesna Cakeljčić.
- Nojman, Iver. 2011. *Upotrebe drugog: „Istok” u formiranju evropskog identiteta*. Beograd: Službeni glasnik.
- Pančić, T. 2003. Anatomija „Zlatnog teleta”. *Vreme* br. 671, 26.
- Pen International. 2014. „In conversation with Amin Malouf” u Pen International. Dostupno na: <http://www.pen-international.org/newsitems/in-conversation-with-the-renowned-novelist-amin-maalouf/>[22.09.2017]

THE PERCEPTION OF IDENTITY IN THE ESSAYS BY AMIN MAALOUF

Summary

The subject of this paper is to analyze different aspects of identity in the essays by Amin Maalouf, a French writer of Lebanese origin. Through his own experience of immigrant and his personal identity tailored by a variety of disparate origins, the writer relentlessly calls for cultural and religious tolerance. The aim of this paper is to show how the concept implying a single sense of belonging inevitably leads to intolerance, and often suicidal, destructive behavior.

The introductory part of the work includes basic biographical information about Amin Maalouf whose role is to establish a liason between the writer, his work, and the topic. The central part is dedicated to Maalouf's essays with the historical essay "The Crusades through Arab Eyes" being highly important. The essay is unique for its representation of the progress of the Crusades and the way these were experienced by Arab people. The emphasis is placed on the causes of inferiority of the East towards the West, which has resulted in endangered identities. As a consequence, the East withdrew into itself, totally unprepared for the changes.

The paper also deals with Maalouf's fight against the degradation of the Other, primarily when it comes to racial and gender identities. Thereby, Maalouf

argues that accepting multiple identities is crucial for harmonious coexistence. It is understanding the Other that helps us discover our own identity.

Moreover, the paper reveals the work in which Maalouf blatantly talks about identity. Therefore, it is necessary to emphasize that the essay entitled "The Murderous Identities" is invaluable for a deeper analysis of identity. Stressing the complexity of his own identity, he strongly confronts identity reductionism. By pointing to the core of numerous conflicts that took place in the name of identity, Maalouf successfully proves their absurdity. Given the fact the issue is further tackled and developed in the essay book "Disordered World", we shall also compare and contrast the two works.

It is undisputed that the traditional identity tags strengthen at a time when the identity of an individual or group is threatened. Maalouf suggests the need for fostering plurality identities – both personal and collective. Today, when riots occur in the name of different descent, comprehending the work of Amin Maalouf is a necessity. This paper seeks to approach the complex issues of identity, as well as the possible consequences if stereotypical perceptions of such a burning question remain entrenched in the society.